

**ТРАДИЦИОН МЭДЭНИЯТ ҺӘМ ЗАМАНЧА ЖЭМГЫЯТЬ: ХЭЗЕРГЕ
ЭТАПТАГЫ ҮЗЕНЧӘЛЕКЛӘР ҺӘМ ПЕРСПЕКТИВАЛАР**

Выполнили:

Хусаинова А.Н.
Лабутина А.Г.
Янгальшева Л.П.
Хисамутдинова И.Р.

ТРАДИЦИОН МӘДӘНИЯТ ҺӘМ ЗАМАНЧА ЖӘМГЫЯТЬ: ХӘЗЕРГЕ ЭТАПТАГЫ ҮЗЕНЧӘЛЕКЛӘР ҺӘМ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Хусаинова А.Н., Лабутина А.Г., Янгальшева Л.П., Хисамутдинова И.Р.
*МБДОУ «Детский сад № 114 комбинированного вида» Советского района,
г. Казань, Республика Татарстан*

Аннотация: статьясында куренә милли традицияләре, заманча мәгариф өлкәсендәге мәктәпкәчә педагогика һәм мөмкинлекләрен куллану практикасы.

Төп сүзләре: педагогикасы; поликультурность; тәрбия бирү; мәктәпкәчә белем бирү; Казан; К. Д. Ушинский.

Кызыксыну традицион мәдәният хәзерге заман тикшеренүләрдә шактый артты. Бу аңлатыла глобализация шартларында мәгълүматлаштыру һәм традиция әверелә бәйләүче буын белән тарихи зихен һәм сакларга ярдәм итә милли-мәдәни бербердән. Әмма анализ махсус әдәбият сизелерлек буталган нәтижәсендә моннан тыш, «төшенчәсе традицион мәдәнияте» бирелә төрле итеп. Моннан яшәешен тигез мондый сүзләр кебек «традицион», «архаическая», «доиндустриальная», «аграр», «гомумбелем», «дописьменная», «көнкүреш», «көндәлек», «неспециализированная» (культура), ниһаять, «халык авыз ижаты» барган күрсәтә, заманча тикшеренүләр багышланган дә шушындый проблемасы. Сайлау исемнәре белән бәйлә тикшеренү бурычлары һәм теми аспектами күренеш таләп итә торган билгеле бер фиксацияләү. Бу мөмкин ысулы мәгълүмат (бу очракта культурасы буларак билгеләнә «дописьменная»), тибы социаль трансляция («традицион»), социаль носитель («гомумбелем»), характеры житештерү («неспециализированная»), («көнкүреш», «көндәлек»), соотнесенность белән билгеләнгән чоры ижтимагый үсеш («архаическая», «доиндустриальная»), житәкчеләр, кече хужалыкларга («аграр»).

Арасында электән ике тибындагы, ике ботаклары цивилизациясе: традицион жәмгыять һәм заманча жәмгыять. Кысаларында һәр тибындагы бар саны шактый катнаш формаларын.

Төп тамгасын ике ил арасындагы типами цивилизацияләр кагыла түбәндәге аспектлары:

1. Мироззрение.
2. Кыйммәт системасы: бердәмлек – индивидуализм, альтруизм – эгоизм, шәхси иреге һәм иреге, социаль общности (социума), рухи – матди, эхлакый – рациональ.
3. Аңлау, прогресс һәм тарихи үсеше. Омтылыш жәмгыятькә һәм тормышка ашыру принцибы: «хәрәкәт – бөтен, ахыргы максаты – беркем дә түгел».
4. Дәүләт һәм жәмгыять: патернализм, идеократия – гражданлык жәмгыяте.
5. Икътисад: икътисад – максат, икътисад – чарасы. Базар икътисады һәм икътисад регулируемая жәмгыять, дәүләт. Роле акча, капитал.
6. Шәхес, гаилә, жәмгыять.

Глобальләшү – ул танылу алган бер тармагы цивилизация универсаль, бу омтылышы ассимиляция аша басылу, бетеру, башка ботаклары. Нәтижәсе булырга мөмкин өчен ике тармакларының цивилизация. Проблемалар барлыкка килгән каршында кешелек, йөртә торган глобаль характерда. Аларны хәл итү өчен кирәк түгел, унификация һәм ассимиляция, ә улчәуле баю. Антропологик өйрәнү культуралар, һичшиксез, үз эченә дәрәс яки дәрәс түгел противопоставление, чагыштыру традицион һәм заманча типтагы жәмгыятьләре. Традицион мәдәнияте (яки тибы жәмгыяте) - бу (иң беренче приближении) жәмгыять, анда регуляция нигезендә гамәлгә ашырыла гореф-гадәтләренә, традицияләренә. Эше, хәзерге заман жәмгыяте тәэмин ителә кодифицированным уң, свод законнар алыштырылган аша законнар чыгару һакимияте органнары тарафыннан сайланучы халык.

Традицион мәдәнияте таралган ширкәтләрендә булган үзгәрешләр күренмиторган өчен яшәү бер буын – үткәне, олылар күрсәтелә булачак, аларның балалары. Биредә хөкем сөрсен бөтенесен жиңүче бер гадәт, саклынган һәм бирелгән буыннан-традициясе. Берәмлек, ижтимагый оешма торалар арасыннан танышларын кешеләр. Традицион мәдәнияте бөтен төрле үзенә куркынычсызлыкның аның элементлары, кеше түгел жөмләне ызгыш жәмгыяте белән. Әлеге мәдәният табигать белән хезмәттәшлек итә, бердәм аның белән. Бу тибы жәмгыяте юнәлешкән саклау үзенчәлеген, мәдәни своеобразия. Абрүе өлкән буын непререкаем, дип мөмкинлеге бирә хәл итәргә теләсә нинди конфликтлар. Чыганагы, белем, сәләт – өлкән буын.

Заманча тибы мәдәният чагыла шактый житез булып чыктылар кертелгән үзгәрешләр бу процессында модернизацияләү. Чыганагы, белем, сәләт, мәдәни күнекмәләр – институт системасы тәрбия һәм укуыту. ШуЛ гаилә – балалары «-ата-аналар» өченче буын юк. Авторитет, өлкән буын да югары, ничек традицион жәмгыятәтә, ачык күренгән формада күрсәткән конфликт буын («аталар һәм балалар»). Заманча жәмгыятә аноним, ул тора белмәгән үзара кешеләр. Мөһим аермалы аның үзенчәлеге-ул унифицированно-индустриаль, универсально дә бертигез.

Россия, әйтк, гыйбарәт катлаулы ярашуы, традицион һәм заманча культуралар. Традицион һәм заманча мәдәният – ике полюса бу зур спектрда межкультурных тикшеренүләр. "Катнаш гадәттәгечә-индустриаль типе мәдәният чагыштырмача яхшы итеп элементлары модернизацияләү һәм этнически стереотиплар үз-үзенне тоту, тормыш рәвешен, гореф-гадәтләрене, милли үзенчәлекләрене дөньякүренешләрдә. Үрнәк шундый жәмгыятәләре булып Япония, кайбер илләр, Көнъяк-Көнчыгыш Азия һәм Кытай.

Мәдәниятләр диалогы – бу хәл бәрелешләр принципаль бер-берсенә "мәдәниятләр фикерләү, төрле формаларын разумения".

Әлеге төшенчәсе закладывається программаларына һәм уку-уқыту планнарын, үсеш концепциясен мәгариф, озвучивається шул курсларда лекцияләр өчен педагогик кадрлар каршындагы квалификация күтәрү. Аның очратырга мөмкин-төрле өлкәләрдә белем — искусствознани, культурологии, литературоведении, педагогике, шул исәптән мәктәпкәчә белән бәйлә уқыту вәкилләренә этник культуралар, шулай ук бүлекләрендә лингвистика.

Формирование межкультурных компетентностей укучыларның һәм педагогларның өйрәтү, толерантлык, конструктивным взаимодействиям нигезендә милләтара диалог, шулай ук процессында проектлаштыру белем бирү тирәлеген взаимопониманию белән свойствами поликультурности берсе булып тора мөһим шартлар төзү уңай мөнәсәбәтләре белән башка культуралар.

Педагогика поликультурности бар үз тарихы. Күренекле педагоглар узган аңа үз хезмәтләренә багышладылар.

Нигезләненп концепциясе турында кешеләр, аларның ихтыяжларын, Я. А. Коменский, программасына универсаль тәрбия бөтен кешелек нәселе ягыннан формалаштыру балаларның сәләтен үтәргә үзара вазыйфаларын башкаручы, сәләтен хөрмәт итәргә һәм яратырга, кешеләр яшәргә, дөньяда башка.

Формалаштыруда шәхеснең өчен ролен аңлау полимәдәни социум, тәрбия, корыч кадерле идеяләр П. Ф. Каптерева турында үзара бәйләнештә, кешелекле һәм милли татарстанда мәктәпкәчә педагогике. П. Ф. Каптерев өйрәтү, туган телгә ничек яклашырга, милли кыйммәтләренә күрсәткән. Нигезләмәнең В. С. Библера һәм м. М. Бахтина зур өлеш кертә аңлау, асылда полимәдәни социум тәрбияләү. Кеше әверелә уникаль мәдәният дөньясында, анда күбрәк предпочтений багышлый нәкъ менә уйлар, сүз уңаеннан, диалог алып бару. Аралашу аша белән башка бара постижение үз «Мин», гомумән, багышлый өстенлек нәкъ менә үстерү, шәхес, тарихи мохит аша постижения

культуралар, мәдәният бу киңлегендә һәм вакыты, ә шулай ук билгеләү хәзерге дөньяда кеше, ярдәм итә диалог мәсьәләләре буенча, аларны яңадан торгызу һәм хезмәттәшлек.

«Төшенчәсен поликультурное тәрбияләү» кебек бер беренчеләрдән норматив билгеләмә иде бирелде 1977. г.: «Тәрбия, оештыру һәм тоту педагогик процессның, анда тәкъдим ителгән ике яки аннан күбрәк мәдәният, аерылган буенча тел, этник, милли яки раса билгеләре».

Әмма, шуңа да карамастан, поликультурность дөвамында үз тарихында иде кеше берләшмәләргә бирелгән, Россиядә безнең көннәрдә кискен баскан мәсьәлә яшь буынны тәрбияләү.

Таянып үсеш концепциясен полимәдәни социум мәгариф, төрле оешмаларында (балалар бакчалары, мәктәпләр), анда болай диелә турында сөйләде, барлык гражданның да Россиянең аерылгысыз өлеше, бөек россия милләте нинди булуына карамастан, этник, раса һәм дини кирәк-яраклары, нәтижә ясарга мөмкин, дигән кирәклеген кертү поликультурность формалаштыру өчен уңай мөнәсәбәт вәкилләренә, башка милләт тиеш башлангыч белән туган. Чөнки бала кечкенә яштың ачык, барысына да яңа, шулай ук теләсә кайсы кеше, мәдәният, милли мәгънәдә.

Формалаштырырга нигез, нигез, күпмилләтле жәмгыятьтә интеграцияләү өчен һәм социальләштерү хәзерге дөньяда бер миссий мәктәпкәчә һәм мәктәп белем бирүе.

Шул өйрәтүдә кече яштыңгә мәктәп балалары күздә тотыла белән танышу самобытность кече этнос культуралар һәм рус халык, дөнья һәм гомумроссия мәдәнияте, игътибар кызы икән гомуми һәм аерым бирелгән .

Балалар өчен төрле милләт максатчан рәвештә белем бирү тирәлегендә оештырырга мәдәниәтара диалог, ул күз алдында тота өйрәнү, тел, тарих, мәдәният, туган халкының үзләштерү гомумкешелек этических, милли һәм әхлакый нормалары.

Программаны тормышка ашыру һәм өстәмә белем ала билгеле бер үзгәрешләр, яшь үзенчәлекләре бала, шулай ук тәрбия процессын полимәдәни социум компонентны шартларында эшләү учреждениеләре. Эш юнәлешләре: укытуны телләрен яхшы нче теге яки бу милләт вәкилләре, хәрәкәтле халык уеннары һәм жырлары, халык кәсепләре, хореография (милли бию). Үз практикасында, төрле дәрәсләрдә үткәрәбез физминутки, элементлары белән подвижных халык уеннары һәм милли бию, булдыру өчен, уңай психологик климат балалар коллективта.

Үзләштерү мәктәп яшендәге балалар әйләнә-тирә мохитны киңлеге кысаларында " полимәдәни социум мәгариф күпмилләтле белем бирү тирәлегендә, бәлки, тәкъдим ителгән рәвешендә:

Мин һәм дөнья тирәли мине

Россия – Ватаным минем

Туган ягым

Минем шәһәр

Мин һәм минем гаиләм

Мин һәм дөнья тирәли мине

Һәр этаптагы бала бара познание үзен гармонично нык үскән шәхес, включенной процессына тапшыру, уникаль мэдәни мирасы күпмилләтле белем бирү тирәлегендә. Логика төзү этаптан төзелгән, шулай итеп, алсын восприятие мэдәният һәм горейф-гадәтләренә гаилә белән тыгыз пересекалось мэдәниәте белән үзләре житештергән һәм күрше халыклар, анда бара аңлау, бала гомуми кирәк-яраклары к дөньяви мэдәниәт.

Нигезендә белем бирү системасын гамәлгә куелырга тиеш эшендә проект эшчәнлеге аша, аның идеясен, балаларда юлы белән карау күп милләтле, төрле фильмнар, презентацияләр, чит телләр өйрәнү, төрле әңгәмәләр,

театральләштерелгән постановка, подвижных уеннары, төрле халыкларның бара жайлаштыру эчендә бик күп разнородных культуралар карата төрле кыйммәтлэргә. Үзара балалар арасында төрле обычай һәм горейф-гадәтләрэн китерә этник толерантлык кече яшьтәге мәктәп балаларының, ә нәкъ менә булмау тискәре караш башка этник мәдәният.

Чыгып нәтижә ясарга мөмкин булуы турында кирәклеген формалаштыру, балаларда кече яшьтәге мәктәп поликультурности һәм этник толерантлык булдыруда төп звено булып тора әзерләүдә, аларның тормыш, саклаганда төп нормаларын үз-үзеңне тоту, күпмилләтле жәмгыятьтә. Процессында тәрбия һәм укыту формалаша гражданлык позициясе һәм ныгытыла тарихи устойчивые кыйммәтләр.

Йомгак ясап, эшләнгән эшләр, шуны билгеләп үтәргә кирәк, үзенчәлекләрэн өйрәнү традицион мәдәниятне электән привлекало галим-культурологов, чөнки генә юлы мондый белемнәр формалаштырырга була тулы тамаша тормыш турында, кешеләр чит ил дәүләтләр.

Әмма хәзерге дөньяда өйрәнүдә традицион мәдәниятне сменились акцентлар, галимнәр булды исследовать аның кебек ниндидер исчезающий төре мәдәният, аны, бһлки, тиздһн диярлек калмаячак.

Традицион мәдәният, аның килешкән үзенчәлеген, противополоказана глобальләшү, ул бар бүген. Кире кайтмый торган характерда, чөнки ул мәдәни чикләре арасында дәүләтләр бетерә.

Нәтижәдә, дәүләт һәм халыклар югалта һәм үз үзенчәлеген, милли-мәдәни буыннар.

Хәзерге вакытта бик мөһим мөрәжәгать итә халык тәҗрибәсе, ә нәкъ менә к традицион мәдәният һәм педагогик фикере, халык – уникаль үз көчендә, ул сәләтле каршы төрле агрессив течениясе жәмгыятьтә үзәгендә, аның һәрвакыт гуманистик идея тәрбияләү, рухи-сәламәт кеше тормышының кыйммәте.

Әдәбият списогы:

1. Захаров А. В. Традицион мәдәнияте жәмгыятәтә // Социологик тикшеренүләр. 2004. № 7. – 185 с.
2. Михайлова Н. Г. Халык мәдәнияте // мәдәният белеме. XX гасыр. Энциклопедия. 2. т. Т. 2. СПб., 2002. – 224 с.
3. Халык мәдәнияте, хәзерге шартларда. М., 2005. – 318 с.
4. Омельченко В. М. Традицион культурасы хәзерге дөньяда. – М.: Агарту, 2006. – 276 с.
5. Палаткина Г. В. Этнопедагогик факторлар мультикультур мәгариф - М., 2003.- 403с.
6. Заманча шәһәр фольклоры. М, Китап, 2003. – 245 с.
7. Соколов К. Б. Субкультурная стратификация һәм шәһәр фольклоры // Традицион мәдәнияте: Фәнни альманах. 2000. № 1. – 210 с.
8. Супрунова л. Л. Поликультур мәгариф һәм бүгенге Россия // Magister. — 2000. — 3 нче. — С. 79-81.
9. Традиция // Яңа мәгънәле фәлсәфи сүзлеге. Минск, 2002. – 756. с.
10. Традиция // мәгънәле фәлсәфи энциклопедик сүзлеге. М., 2003. 562. с.
11. Сәнгать тормышы хәзерге заман жәмгыяте. 4 т. Т. 1. Субкультуры һәм этносы нәфис тормыш. Л., 1996.